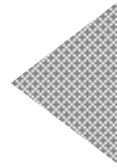

پروژه پژوهشی راند انگلھارت در يك نگاه

حامد حاجی حیدری

اشاره

۱. **راند انگلھارت**، هم‌اکنون استاد علوم سیاسی و مدیر اجرایی انستیتو تحقیقات اجتماعی در دانشگاه میشیگان و مدیر برنامه «**پیمایش ارزش‌های جهانی**» ^{WVS} است.
۲. آنچه از این پس در معرفی راند انگلھارت می‌رود، مجموعه اطلاعاتی است که با استفاده از منابع مرتبط با راند اف. انگلھارت، بویژه صفحه‌ی مربوطه او در دانشگاه میشیگان و همچنین سایت «**پیمایش ارزش‌های جهانی**» ^{WVS} قابل استحصال بوده است، تا حداکثر شناخت در دسترس را در مورد کلیات پروژه فکری و پژوهشی راند انگلھارت در اختیار خواننده ایرانی به دست دهد؛
۳. خواننده ایرانی، سالهاست که با نام او آشناست، بویژه با یک بار اجرای «پیمایش ارزش‌های جهانی» ^{WVS} در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران و سفر متعاقب وی به ایران. اینکه وی به دانشگاه میشیگان (که به تحت نفوذ پنتاگون بودن مشهور است) وابسته است و همچنین ماهیت پرسشنامه «پیمایش ارزش‌های جهانی» ^{WVS} که جمع‌کننده اطلاعات عمیقی در مورد زندگی اجتماعی کشورها جمع‌آوری می‌کند، اعتراض برخی از دانشمندان و سیاستمداران ایرانی را برانگیخت.

۱- راند انگلھارت و پروژه پژوهشی اش

حوزه علایق پروفیسور راند انگلھارت، خصوصاً سه حوزه حکومت و سیاست تطبیقی، توسعه سیاسی و روانشناسی سیاسی است. پژوهش فعلی انگلھارت متمرکز بر دگرگونی‌های فرهنگی و تبعات آن است. برای بررسی این موضوع، او با یک پیمایش جهان گستر که ارزش‌ها و اعتقادات توده مردم را می‌سنجد، یعنی «پیمایش ارزش‌های جهانی» ^{WVS} همکاری می‌کند. این پایگاه اطلاعاتی، نشانگر ارتباطی بین ارزش‌ها و اعتقادات عامه مردم از یک سوی، و بود و نبود نهادهای دموکراتیک از سوی دیگر است که

این ارتباط به طرز حیرت‌انگیزی نیرومند است. این شواهد تجربی از این تز که فرهنگ سیاسی نقش حساسی در ظهور و بقای دموکراسی ایفا می‌کند، پشتیبانی می‌نماید. یافته‌ها نشان می‌دهند که تکامل جامعه صنعتی ایجاد نهادهای سیاسی دموکراتیک را محتمل‌تر می‌کنند، و این تا اندازه‌ای به این خاطر است که احتمال اینکه مردم چنین جوامعی خواستار دموکراسی شوند، بیش از پیش افزوده می‌شود، و مهارت روز افزونی در اعمال دموکراسی می‌یابند. این تحول به سادگی یا اتوماتیک‌وار رخ نمی‌دهد. ممکن است نخبگان معینی، که کنترل نیروهای نظامی و پلیس را در دست دارند، در مقابل فشارهای دموکراتیک‌سازی مقاومت نمایند. اما هر چه این جوامع صنعتی بالغ‌تر می‌شوند، نیروهای کار این جوامع متخصص‌تر و آموزش دیده‌تر می‌گردد و بالنسبه در اعمال فشارهای سیاسی ماهرتر می‌گردند. از این گذشته، ظهور دولت‌های رفاهی که به لحاظ اقتصادی پیشرفته هستند منجر به دگرگونی‌های ارزشی تدریجی می‌گردد که در جریان آن، توده مردم اولویت روز افزونی به استقلال و ابراز وجود در ساحت زندگی، و از جمله در حوزه سیاسی می‌بخشند. به موازاتی که این امور رخ می‌دهند، سرکوب تقاضاهای لیبرال‌سازی سیاسی دشوارتر و پرهزینه‌تر می‌گردد. این دگرگونی‌های ارزشی، انگیزه مردم برای کار کردن، هنجارهای سکسی و دینی، و تعدادی از دیگر سوگیری‌های محوری اجتماعی و سیاسی مردم را دگرگون می‌کند. پروفیسور انگلهارت، در راستای مطالعه این دگرگونی‌ها، در حال تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از چهار موج «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} (که در سال‌های ۱۹۸۱، ۱۹۹۰، ۱۹۹۵، و موج چهارم که در خلال سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۵ انجام می‌شود) است که بیش از ۸۰ کشور (که بیش از ۸۵ درصد از جمعیت جهان را در بر می‌گیرند) را پوشش می‌دهند.

۲- چارچوب فکری کلی انگلهارت؛ نسخه دست راستی پسامدرنیسم

نظریه انگلهارت را می‌توان نوعی نظریه پسامدرن شدن در فازهای اجتماعی و فرهنگی تلقی کرد، همراه با این تأکید که جوامعی وارد مرحله پسامدرن می‌شوند که بازپسین مراحل توسعه مدرن را طی کرده باشند. به عبارت دیگر، نظریه انگلهارت در مورد پسامدرن شدن را می‌توان تالی دست راستی نظریه پسامدرن شدن بنیانگذاران دست چپی نظریه پسامدرن دانست. در واقع، امتداد تز تقریب نظریات دست راستی مدرن شدن را می‌توان در نظریه انگلهارت در مورد «تحول فرهنگی در جوامع صنعتی» جست. این شیوه نگرش تلفیق و ملغمه جالب توجهی از نظریه مدرن شدن و پسامدرن شدن به دست می‌دهد که وی چهارچوب نظری آن را در یک فصل از کتابی با عنوان «مدرن شدن و پسامدرن شدن»^۱ ارایه می‌دهد. از دیدگاه او، وجود سطحی از توسعه اقتصادی و مدرنیزاسیون همراه با آن لازم است تا ارزش‌های فرامادی پسا مدرن زمینه را برای تغییرات نهادی در مدرنیته آماده نماید. از این قرار، نوعی

تکامل‌گرایی غیر جبرگرایانه (از نوع نظریات تقریب) در کار او نهفته است. این را می‌توان در این گفتار او دید: ایالات متحده نمی‌تواند انتظار داشته باشد که دموکراسی را در جهان اسلام از طریق اجبار کشورها به اتخاذ ساز و برگ حاکمیت دموکراتیک (مانند برگزاری انتخابات و داشتن پارلمان) بگسترده. همچنین واقع‌بینانه نیست که انتظار داشته باشیم که دموکراسی‌های نو پا در خاور میانه، موجی از اصلاحات که یادآور انقلاب‌های مخملین (که اروپای شرقی را در روزهای نهایی جنگ سرد متحول کرد) باشد را به راه اندازند. کمک واقعی به اصلاحات دموکراتیک در ارادهٔ کمک به منابع لازم برای توسعهٔ انسانی در جهان اسلام تبلور می‌یابد. فرهنگ بیشترین تأثیر را بر چگونگی تکامل جوامع بر جای می‌گذارد. اما اینچنین نیست که فرهنگ امری مقدر و سرنوشتی محتوم باشد.^۲ انگلهارت تعریف نادقیقی از مدرن شدن در سر دارد. او می‌گوید: «دگرگونی‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی هماهنگ با یکدیگر بر اساس الگوهایی منسجم پیش می‌روند و جهان را به شیوه‌هایی قابل پیش‌بینی دگرگون می‌سازند؛ این دعوی اصلی نظریهٔ مدرن شدن است؛ از کارل مارکس گرفته تا ماکس وبر، تا دانیل بل».^۳ صرف‌نظر از دشواری‌های اصطلاح‌شناختی که در شناختن این سه تن (خصوصاً آخری) به عنوان مدرنیست پیش می‌آید، آنچه او به عنوان تعریف فرآیند مدرن شدن می‌آورد، بیشتر نوعی تعریف تکامل‌گرایی اجتماعی است که البته یکی از مؤلفه‌های مهم نظریه‌های مدرن شدن بوده است، اما نه کل مؤلفه‌های آنها.

انگلهارت فی‌الجمله با ادعای مذکور در نظریه‌های مدرن شدن موافق است، با این تفاوت که وجه پیشگویانهٔ آن را کم و بیش و با تردید طرد می‌کند، هر چند که مآلاً با آن همراه است: «این ادعا تا اندازهٔ زیادی مقرون به صحت است. گر چه نمی‌توان به دقت پیش‌بینی کرد که در جامعه‌ای خاص و در زمانی معین چه اتفاقی خواهد افتاد، اما می‌توان طرحی کلی از روندهای عمده به دست داد... بعضی از نشانه‌های دگرگونی اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به صورت جریان‌های منسجم و موازی ظاهر می‌شوند و البته بعضی از جریان‌ها محتمل‌تر از دیگرانند... برای مثال، جریان صنعتی شدن معمولاً با گسترش روند شهرنشینی، گسترش تخصصی شدن مشاغل و بالا رفتن سطح تحصیلات رسمی همراه است. اینها عناصر اصلی جریانی هستند که به طور کلی «مدرن شدن» خوانده می‌شوند».^۴

«این جریان کلی ممکن است در دراز مدت آثاری مانند مشارکت سیاسی فزایندهٔ توده‌ها را در پی آورد که گر چه به اندازهٔ روندهای بالا نمایان نیستند، اما به همان اندازه اهمیت دارند... جریان نوسازی با گسترهٔ وسیعی از دگرگونی‌های فرهنگی ارتباط دارد... ارزش‌های فرهنگی معینی به انباشت سرمایه و سرمایه‌گذاری در بخش اقتصاد که لازمهٔ صنعتی شدن است یاری می‌رسانند. همچنین نقش‌های به شدت متعارض در ارتباط با جنسیت که از مشخصه‌های جامعهٔ پیشا صنعتی است، در جامعهٔ صنعتی جایشان را به

نقش‌هایی می‌سپارند که پیوسته به همسانی می‌گیرند»^۵.

انگلهارت پس از یک گریز موقت و ترسیم وجه تمایز غیر تکاملی میان موضع خود و نظریه‌پردازان مدرن شدن، این وجه تمایز را به این ترتیب پس می‌گیرد؛ او می‌گوید: «ما نیز چون اکسل رُد معتقدیم که منظر تکامل‌گرایی راه مناسبی برای تبیین و توجیه تطور فرهنگ‌ها و نهادها ارایه می‌کند: بعضی از ویژگی‌ها می‌مانند و گسترش می‌یابند از آن رو که در جامعه‌ای خاص مزایای کارکردی دارند. الستر استدلال می‌کند که تفسیرهای کارکردگرایانه دربارهٔ نهادها با مشکلی بنیادین روبرو هستند و آن اینکه نهادها را با انسان قیاس می‌کنند و هدفی را مفروض می‌گیرند که فاقد فاعل هدفمند است. اما این نقد که مقبولیت وسیعی یافته است صرفاً در مورد انواعی از تفسیرهای کارکردگرایانهٔ خام و ابتدایی مصداق دارد»^۶.

۳- پسامدرن شدن

انگلهارت می‌گوید: «اما دگرگونی اجتماعی در مسیری خطی پیش نمی‌رود... در چند دههٔ گذشته جوامع صنعتی پیشرفته به نقطهٔ پیش‌پیش منحنی بازده نزولی رسیدند و در مسیری تازه افتادند که می‌شود آن را «پسامدرن شدن» نامید... این بیانگر تغییراتی است که در انتظارات مردم از زندگی روی داده است. اما پسامدرن شدن معرف مرحله‌ای متأخر در توسعه است که با باورهایی بسیار متفاوت از باورهای ویژهٔ مدرن شدن سر و کار دارد. این نظام باورها صرفاً از دگرگونی‌های اقتصادی و اجتماعی ناشی نشده‌اند؛ باورهای جدید بر اوضاع و احوال اجتماعی-اقتصادی تأثیر می‌گذارند و در مقابل، از آنها تأثیر می‌پذیرند»^۷.

«در چند دههٔ گذشته، جوامع صنعتی پیشرفته دستخوش چنین تحولی شده‌اند و از مرحلهٔ مدرن شدن به مرحلهٔ پسامدرن شدن گام نهاده‌اند... علت دگرگونی اساساً این است که تجربهٔ زندگی بی‌واسطهٔ توده‌ها در چند دههٔ اخیر عمیقاً متفاوت از نسل‌های پیشین بوده است»^۸. از نظر انگلهارت در جوامع صنعتی پیشرفته، اکنون سیر تحولات اجتماعی-سیاسی در دو زمینهٔ اصلی ذیل در حال دگرگونی است^۹:

۳-۱- نظام‌های ارزشی: تأکید فزاینده بر موفقیت اقتصادی فردی یکی از تعیین‌کننده‌ترین

دگرگونی‌هایی بود که مدرنیت را ممکن ساخت. این چرخش به سوی اولویت‌های مادی مستلزم سست شدن تعهدات و تکالیف محلی و پذیرش تحرک اجتماعی بود؛ دستیابی به منزلت اجتماعی هر چه بیشتر امری اکتسابی شد تا موروثی، رشد اقتصادی مترادف با پیشرفت، شاخص جامعهٔ موفق تلقی گردید.

در جامعهٔ پسامدرن، تأکید بر موفقیت اقتصادی به مثابهٔ بالاترین اولویت، اکنون جایش را به تأکید روزافزون بر کیفیت زندگی می‌دهد. ارزش‌های پسامدرن تأکیدشان بر ابراز وجود و کیفیت زندگی

فردی است. در جوامع کمیابی مردم حاضر بودند بهای تبدیل شدن انسان‌ها به مهره‌های ماشین پیشرفت دیوانسالارانه بودند، تا از منافع اقتصادی آن برخوردار شوند، اما در جوامع «وفور» مردم دیگر تمایل چندانی به این کار ندارند.

۲-۳- ساختار نهادی: سازمان‌های دیوانسالارانه سلسله مراتبی مدرن اکنون چه از حیث کارآمدی کارکردی و چه به لحاظ مقبولیت مردمی به نقطه واگشت رسیده‌اند. سقوط اتحاد شوروی از نظر انگلهارت نشانگر محدودیت‌های نهادهای دیوانسالاری و سلسله‌مراتبی بود. دیوانسالاری متورم شوروی راه را بر تطبیق و تعدیل و نوآوری بسته بود. دیوانسالاری از نظر انگلهارت در سرشت خود به نوآوری بی‌اعتناست. این ناکارآمدی به دگرگونی سازمانی به سوی سازمان‌دهی دیگری از دستگاه‌های دیوانی منجر می‌شود.

از نظر انگلهارت این با تحولات انگیزشی و عدم مقبولیت دیوانسالاری‌ها در نزد مردم همراه می‌شود و زمینه را برای اضمحلال آنها فراهم می‌نماید. انگلهارت آغاز روند «بازده نزولی» گسترش دولت در دهه ۱۹۸۰ را شاهی بر افول نقش نظام‌های دیوانی دولتی می‌داند. دیوانسالاری مدرن امکان می‌دهد که میلیاردها انسان را با استفاده از روش‌های یکنواخت کار اداره کند. دیوانسالاری در سرشت خود شخصیت زداست. در دیوانسالاری عقلانی، افراد به مرتبه نقش‌های قابل تعویض تنزل می‌یابند.

آثار و آدرس انگلهارت

آثار

1. *“Value Change on Six Continents”*, (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1995).
2. *“Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies”*, (Princeton: Princeton University Press, 1997).
3. *“Human Values and Beliefs: A Cross-Cultural Sourcebook”*, (Ann Arbor, University of Michigan Press, 1998).
4. *“Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World”* New York and Cambridge: Cambridge University Press, 2003 (with Pippa Norris).
5. *“Sacred and Secular: Reexamining the Secularization Thesis”*. New York and Cambridge: Cambridge University Press, 2004 (with Pippa Norris).
6. *“Human Beliefs and Values: a cross-cultural sourcebook based on the 1999-2002 values surveys”*. Mexico City: Siglo XXI, 2004.
7. *“Modernization, Cultural Change and Democracy”*. New York and Cambridge: Cambridge University Press, 2005 (with Christian Welzel).

آدرس رانلد انگلهارت

Professor Research Professor, Center for Political Studies Ph.D., Chicago,
4255 ISR 426 Thompson Street (734) 936-1767, rfi@umich.edu

Department of political Science, University of Michigan
5700 Haven Hall, 505 S. State St, Ann Arbor, MI 48109-1045 USA
voice: 734-764-6313 fax: 734-764-3522 e-mail: polisci@umich.edu

پروژه پیمایش ارزش‌های جهانی ارزش‌ها و خاستگاه‌ها

مقدمه

«پیمایش ارزش‌های جهانی WVS»، یک پژوهش جهان‌مقیاس راجع به دگرگونی‌های اجتماعی-فرهنگی و سیاسی است که امروز با مدیریت رانلد انگلهارت اجرا می‌شود. این پروژه شامل پیمایش‌هایی با نمونه‌های ملی است که راجع به ارزش‌ها و اعتقادات بنیادین مردم در بیش از ۶۵ کشور بر هر شش قاره مسکون اجرا می‌شود و تقریباً ۸۰ درصد جمعیت جهان را تحت پوشش دارد. این پروژه بر اساس «پیمایش ارزش‌های اروپایی EVS»^{۱۱} ایجاد شد که نخستین بار در سال ۱۹۸۱ اجرا شد. موج دوم این پیمایش‌ها برای بهره‌برداری در سطح جهانی در سال ۱۹۹۱-۱۹۹۰ خاتمه یافت؛ موج سوم به سال ۱۹۹۶-۱۹۹۵ انجام شد، و موج چهارم در سال‌های ۲۰۰۱-۱۹۹۹ صورت گرفت. این پژوهش شواهدی از دگرگونی‌های تدریجی و در عین حال فراگیر در آنچه مردم از زندگی خود می‌خواهند به دست می‌دهد و سویه‌های اساسی این دگرگونی‌ها را تا اندازه‌ای پیش‌بینی‌پذیر ساخته است. این پژوهش به بیش از ۳۰۰ عنوان، و به ۱۶ زبان منتشر گردیده است.

این پروژه در مورد هر پیمایش، از طریق یک شبکه جهانی از دانشمندان علوم اجتماعی با خاستگاه محلی اجرا شده است (گرچه در پاره‌ای موارد، این امکان وجود داشته است که پشتیبانی‌های تکمیلی از خارج کشور تأمین شوند). هر یک از گروه‌های مشارکت‌کننده در پروژه، در عوض ارائه داده‌های استخراج شده از مصاحبه با حداقل ۱,۰۰۰ نفر از مردم جامعه خود، دسترسی بی‌واسطه‌ای به اطلاعات حاصله از گروه‌های مشارکت‌کننده دیگر در سایر کشورها می‌یافتند. بنابراین، آنها می‌توانستند ارزش‌ها و اعتقادات اساسی مردم کشور خود را با ارزش‌ها و اعتقادات اساسی بیش از ۸۰ کشور دیگر مقایسه کنند. از این گذشته، آنها به همایش‌های بین‌المللی دعوت می‌شدند که در آنها می‌توانستند یافته‌ها و تفسیرهای خود را با دیگر اعضای شبکه «پیمایش ارزش‌های جهانی WVS» مقایسه کنند.

پروژه از سوی یک کمیته تدارکاتی مرکب از اعضای از تمام مناطق جهان هدایت می‌شود. هماهنگی و توزیع اطلاعات به همت «انستیتو تحقیقات اجتماعی» در دانشگاه میشیگان، به مدیریت رانلد انگلهارت صورت می‌گیرد.

طی سال‌های اخیر، اطلاعات «پیمایش ارزش‌های جهانی^{WVS}»، بیش از پیش مشهور و شناخته شده، و در هزاران عنوان کتاب مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند. برخی از این کتاب‌ها را بعداً معرفی خواهیم کرد. این اطلاعات همچنین در پایان نامه‌های دانشجویی مورد استفاده وسیع قرار گرفته و در مقاصد سازمانی استفاده رو به افزایشی داشته است. بیش از ۵۰,۰۰۰ دانشجو [در خاک ایالات متحده] هر ساله از اطلاعات حاصل از «پیمایش ارزش‌های جهانی^{WVS}» در کتاب‌های درسی زیر استفاده می‌کنند:

- ❖ Russell Dalton (2th ed.), "Citizen Politics";
- ❖ The Micro Case corporation (5th ed.), "American Government";
- ❖ The Micro Case corporation (1997), "Discovering Sociology";
- ❖ The Micro Case corporation (1998), "Cultural Anthropology";
- ❖ The Micro Case corporation (1999), "Comparative Politics: An Introduction Using Explorit".

مجموعه اطلاعات شامل نتایج سه موج سال‌های ۱۹۸۱، ۱۹۹۰-۹۱، و ۱۹۹۵-۹۸، از اطلاعات آمیخته «پیمایش ارزش‌های اروپایی^{EVS}» و «پیمایش ارزش‌های جهانی^{WVS}» را می‌توانید از آرشیو اطلاعات پیمایشی ICPSR در دانشگاه میشیگان و دیگر آرشیوهای مهم مراجعه فرمائید. جهت کسب اطلاعات بیشتر در باره پایگاه اطلاعاتی ICPSR ژانت واورا (e-mail: jan@icpsr.umich.edu) مکاتبه فرمائید.^{۱۲}

۱- خاستگاه‌های «پیمایش ارزش‌های جهانی^{WVS}»

«پیمایش ارزش‌های جهانی^{WVS}» برخاسته از پژوهشی بود که توسط گروه «پیمایش ارزش‌های اروپایی^{EVS}» به رهبری جان کرخوفس و رود دو مور و مشاورت گروهی مرکب از گوردون هلد، یوآن لینز، الیزابت نوئل-نیومن، ژاک رایبر و هلن ریفالت صورت گرفت. در سال ۱۹۸۱، EVS پیمایش‌هایی را در ده کشور اروپای غربی انجام داد؛ این پیمایش چنان اشتیاقی برانگیخت که در ۱۴ کشور دیگر نیز اجرا شد.

یافته‌های این پیمایش‌ها نشان دادند که دگرگونی‌های فرهنگی قابل پیش‌بینی‌ای در حال وقوع بود. برای پایش و تعقیب این دگرگونی‌ها، موج جدیدی از این پیمایش‌ها، این بار در مقیاس جهانی صورت گرفت. موج دوم پیمایش‌ها توسط کمیته تدارکاتی ذیل طراحی و هماهنگ شد: رود دو مور (رئیس)، جان کرخوفس (دستیار رئیس)، کارل دوبلر، لوک هالمن، استفان هاردینگ، فلیکس هیونکرز، رانلد انگلهارت، رناته کوچر، ژاک رایبر و نوئل تیمس. رانلد انگلهارت پیمایش‌های اجرا شده در کشورهای

غیر اروپایی و کشورهای مختلفی از اروپای شرقی را سازماندهی کرد.

گروه‌های همکار «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS}، از نزدیک به ۴۰ کشور از شش قاره مسکون، در اسپانیا و در ماه سپتامبر ۱۹۹۳ گرد هم آمدند تا نتایج دو موج نخست پیمایش‌ها را ارزیابی کنند. الگوهای منسجمی از دگرگونی‌ها از سال ۱۹۸۱ تا سال ۱۹۹۰ و طیف گسترده‌ای از دگرگونی‌های ارزشی مورد بررسی قرار گرفت. برای پایش و تعقیب این دگرگونی‌ها و تحقیق عمیق‌تر درباره علل و تبعات آنها، اعضای گروه توافق کردند تا امواج بعدی پژوهش را در سال ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰ اجرا کنند، و شروع به طراحی موج ۱۹۹۵ کردند. این موج طوری طراحی شده بود تا توجه مخصوصی به پوشش وسیع‌تر بر کشورهای غیر غربی داشته باشد و توسعه یک فرهنگ سیاسی دموکراتیک که در «موج سوم دموکراسی‌ها» در حال ظهور بود را به تحلیل بنشیند.

طراحی و اجرای «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} توسط این گروه تدارکاتی طراحی و اجرا شد: رانلد انگلهارت (از دانشگاه میشیگان در آن آرپور ایالات متحده آمریکا)، میگوئل باسانز (از «انستیتو افکار عمومی و پژوهش بازار روسیه» در مسکو روسیه)، آلن بلک (از دانشگاه ادیث کوان در ژوندالوپ استرالیا)، یوان دیز-نیکولاس (از دانشگاه کمپولتنس در مادرید اسپانیا)، یلمیز اسمر (از دانشگاه بوغازیکی در استانبول ترکیه)، هانس-دیتر کلایمن (از دانشگاه آزاد برلین و مرکز علمی برلین)، تورلیف پترسون (از دانشگاه اویسالا در سوئد)، رناتا زیمنسکی (از دانشگاه وارساو در لهستان)، کریم تیمولا (از RmsMedia در لاگوس نیجریه) و سیکو یامازاکی (از انستیتو پژوهش‌های انسانی دنتسو در توکیو ژاپن).

موج چهارم پیمایش‌ها با همکاری گروه EVS و گروه WVS در سال ۲۰۰۱-۱۹۹۹ انجام شد. هر چه این پیمایش‌ها پوشش بیشتری در کشورهای جهان می‌یابند، و هر چه سری‌های زمانی طولانی‌تری را در بر می‌گیرند، قابل استفاده‌تر می‌شوند. پیمایش سال ۸۳-۱۹۸۱، ۲۲ کشور مستقل، به علاوه ایرلند شمالی و استان تامبوی جمهوری روسیه را در بر می‌گرفت؛ پیمایش ۹۳-۱۹۹۰ به ۴۲ کشور مستقل گسترش یافت، علاوه بر آنکه ایرلند شمالی و استان مسکوی بزرگ روسیه را در بر گرفت؛ پیمایش ۹۷-۱۹۹۵ ۵۴ کشور مستقل را تحت پوشش داشت؛ علاوه بر آنها پورتوریکو، استان تامبوی روسیه، مونتنگرو، و مناطق اندولس، باسک، گالسیا، والنسیای اسپانیا و یک پیمایش مقدماتی در غنا را نیز در بر می‌گرفت. در کل، ۵۴ کشور مستقل حداقل یک بار در یک موج از این پژوهش مشارکت داشته‌اند. این کشورها تقریباً ۸۰ درصد از جمعیت جهان را در خود جای داده‌اند. «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} تا کنون گسترده‌ترین دامنه تغییراتی که تا کنون برای تحلیل تأثیر ارزش‌ها و اعتقادات توده مردم بر حیات سیاسی و اجتماعی در

دست بوده است را ارایه می‌دهد. این پایگاه اطلاعاتی منحصر به فرد، این امکان را فراهم آورده است تا ارتباط‌های فرا بخشی همچون ارتباط بین ارزش‌های مردم و رشد اقتصادی سنجیده شوند؛ یا رابطه میان آلودگی محیط زیست و وجهه نظر عامه مردم به حفاظت محیط زیست؛ یا رابطه بین فرهنگ سیاسی و نهادهای دموکراتیک^{۱۳}.

۲- ملاحظات روش‌شناختی در «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS}

پروژه وحدتی میان شریک‌های برابر است. این پروژه با بودجه مرکزی بسیار اندکی اجرا شده، و بنابراین، با حداقل کنترل از مرکز همراه بوده است. در اغلب کشورها، بودجه مطالعه میدانی و تحلیل از سوی منابع محلی تأمین گردید. به ناچار، کیفیت مطالعات میدانی از کشوری به کشور دیگر متفاوت بود، و مشکلات محدود به کشورهای کم درآمد نبود.

پژوهش ۱۹۹۵-۹۸ موج سوم از «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} بود، و بیش از ۶۰ پیمایش را در بر می‌گرفت که نماینده اکثریتی از جمعیت جهان و طیفی از جوامعی بود که درآمد سرانه آنها از ۳۰۰ دلار در سال تا ۳۰,۰۰۰ دلار در سال را شامل می‌شد؛ از جوامعی که استقرار دموکراسی و اقتصاد بازار در آنها سال‌ها قدمت داشت، تا انواع گوناگونی از دولت‌های مستبد. «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} در ۴۳ کشور اجرا شد، در حالی که پیمایش‌های ارزش‌های اروپایی در سال ۱۹۸۱، در ۲۲ کشور به اجرا درآمد. این پیمایش‌ها یک سری زمانی را برای بسیاری از کشورها به دست داده‌اند و این امکان را در اختیار ما گذاشته‌اند که دگرگونی در ارزش‌ها و وجهه نظرها که طی سال‌های خلال این سه مجموعه پیمایش‌ها رخ داده‌اند را تجزیه و تحلیل کنیم.

پرسشنامه سال ۱۹۹۵، آیت‌هایی را در خود دارد که در پیمایش‌های ۱۹۸۱ و ۱۹۹۰ معنادارترین نتایج را به خود اختصاص داده بودند، و در این پرسشنامه حدود ۶۰ درصد از پرسشنامه سال ۱۹۹۰ جایگزین و متحمل تغییر شده بود. این فضای اضافی برای عمیق‌تر شدن به سوی موضوعات کلیدی، خصوصاً دگرگونی‌های دموکراتیک‌سازی و جهانی‌سازی، اختصاص یافت.

پروژه «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} این فرضیه را می‌آزماید که نظام‌های اعتقادی مردم به شیوه‌ای در حال دگرگونی است که تبعات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی مهمی در بر دارد. مفروض این فرضیه نه دایره به دترمینیسم اقتصادی و نه دایره به دترمینیسم فرهنگی است. یافته‌ها تا این لحظه نشان می‌دهند که روابط میان امور ارزشی، امور اقتصادی و امور سیاسی دو سویه است، و همچنین ماهیت عینی رابطه در موارد مشخص یک پرسش تجربی است، نه چیزی که بتوان به طرز پیشا تجربی جبر آن را تعیین کرد.

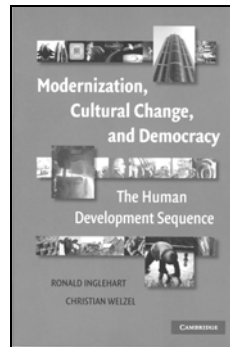
در اغلب موارد، پژوهش میدانی برای این پیمایش‌ها با بودجه‌ای که از درون هر کشور تأمین می‌شد، اجرا

می‌گردید. هر تیم ملی یک نسخه از داده‌هایش را به هم آهنگ کننده مرکزی، آن آرپور، ارسال می‌کرد و در عوض داده‌های جمع‌آوری شده از سایر کشورها را دریافت می‌نمود. این ساز و کار تأثیر مضاعف و نیرومندی داشت و به هر تیم ملی این امکان را می‌داد تا یافته‌های خود را در چشم‌اندازی وسیع‌تر، رو به گسترش و بین فرهنگی تفسیر نماید.^{۱۴}

کتاب‌های مهم متکی بر داده‌های پیمایش ارزش‌های جهانی

Modernization, Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence
 Authors: Ronald Inglehart, Christian Welzel
 (New York and Cambridge: Cambridge University Press, 2005)

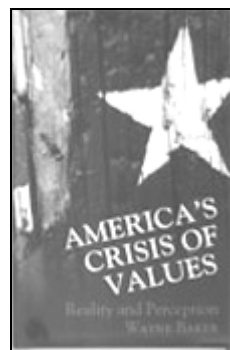
این کتاب توضیح می‌دهد که ارزش‌ها و اعتقادات اساسی مردم طوری در حال تغییر است که رفتار سیاسی، سکسی، اقتصادی، و دینی آنها را متأثر می‌سازد. این دگرگونی‌ها تقریباً قابل پیش‌بینی است: الگوی کلی را می‌توان با نسخه‌ی بازبینی شده‌ای از نظریه‌ی مدرن‌سازی (نوسازی) که در این کتاب ارائه شده است تبیین کرد. نویسندگان بر مبنای حجم عظیم شواهدی که از کشورهای هر شش قاره مسکون موجود است، نشان می‌دهند که توسعه اقتصادی دگرگونی‌های فرهنگی‌ای را موجب می‌شود که باعث محتمل‌تر شدن وقوع استقلال فردی، برابری جنسیتی، و دموکراسی می‌شود. نویسندگان مدلی از دگرگونی اجتماعی ارائه می‌دهند که پیش‌بینی کننده چگونگی تکامل محتمل سیستم‌های ارزشی یک جامعه مفروض است. آنها توضیح می‌دهند که ارزش‌های مردم نقش حساسی در جامعه (و آن دگرگونی‌های فرهنگی که فاکتورهای اصلی در دموکراتیک‌سازی هستند) دارند.

America's Crisis of Values: Reality and Perception
 Author: Wayne E. Baker

آیا آمریکا ارزش‌های سنتی خود را از دست داده است؟ بسیاری از سیاستمداران و رهبران دینی به اتکای نظرسنجی‌های افکار عمومی صورت گرفته طی سال‌های اخیر، چنین اعتقادی دارند؛ اما آیا این بحران ارزش‌ها حقیقت دارد؟

این کتاب زمینه اخلاقی امریکا امروز را مورد کاوش قرار می‌دهد، و تلقی‌های مشهوری که مدعی زوال اخلاقی ملت امریکا هستند را مورد تحلیل قرار می‌دهد. این کتاب به این سؤال از زوایای مختلف نگاه می‌کند و ارزش‌های سنتی، ارزش‌های سکولار، ارزش‌های دینی، ارزش‌های خانوادگی، ارزش‌های اقتصادی و دیگر مسائل را بررسی می‌کند. این کتاب با استفاده از اطلاعات حاصله از «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} و مقایسه ارزش‌های امریکایی با ارزش‌های ۶۰ ملت دیگر به ارزیابی فرض بحران در ارزش‌های امریکایی می‌پردازد.

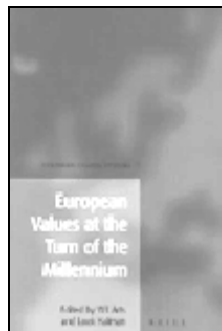
نتایج جالب‌اند. شواهد قویاً نشان می‌دهند که امریکا ارزش‌های سنتی خود را از دست نداده است، اینکه

ملت در مقایسه با اغلب ملل دنیا وضعیت مطلوبی دارد، و اینکه جنگ فرهنگی یک اسطوره است.

بکر معتقد است که شکاف بین واقعیت و برداشت نشانگر غفلت مردم از واقعیات یا یک وحشت اخلاقی اغراق آمیز نیست. بلکه تلقی گسترده بحران ارزش‌ها یک تفسیر حقیقی و مشروع از زندگی در جامعه‌ای است که در نیمه راه یک تحول ریشه‌ای است و در درون خود تضادهای فرهنگی فزاینده‌ای را تجربه می‌کند. نویسنده معتقد است که این زبان و گفت‌وگو بحران مشکل آفرین نیست، بلکه کارکرد اجتماعی ارزشمندی دارد دایر بر اینکه به یاد ما می‌آورد امریکایی بودن یعنی چه. اگر چنین باشد، برداشت بحران فرهنگی بنیاد ایدئولوژیک ملت را حفظ و حراست می‌کند.

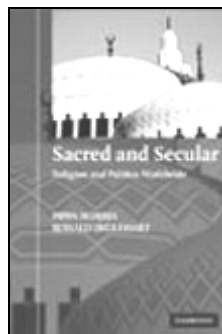
European Values at the Turn of the Millennium
Edited by Wil Arts and Loek Halman

این کتاب در پایان هزاره، به واگرایی و همگرایی اروپا می‌پردازد. این کتاب این کار را بر مبنای سوگیری‌های ارزشی بنیادین صورت می‌دهد. نگارندگان این کتاب با استفاده از موج ۲۰۰۰/۱۹۹۹ از «پژوهش ارزش‌های اروپایی»^{۱۵}، می‌کوشند تا تبیین‌ها و تفسیرهایی از الگوهای ارزش‌ها و وجهه نظرهای اساسی در حوزه‌های مختلف زندگی همچون اوقات کار و اوقات فراغت، دین، اخلاقیات، جامعه و سیاست، و خانواده و ازدواج شناسایی و مطرح کنند. نتیجه نقشه‌ای فرهنگی از اروپاست که واگرایی‌ها و مشابهت‌هایی را در سابقه ارزشی اروپایی‌ها می‌یابد.

Sacred and Secular: Religion and Politics Worldwide
Authors: Pippa Norris, Ronald Inglehart

اگوست کنت، هربرت اسپنسر، امیل دورکیم، ماکس وبر، کارل مارکس، و زیگمونت فروید پیش‌بینی کردند که دین به تدریج زوال می‌یابد و با ظهور جامعه صنعتی اهمیت خود را از دست می‌دهند. اعتقاد آنها این بود که دینی که می‌میرد، به یک حکمت مرسوم و قدیمی که در علوم اجتماعی بخش عمده‌ای از قرن بیستم نقل می‌شود تبدیل می‌گردد. اما تحلیل کتاب نورس و انگلهارت نشان می‌دهد که امروزه تزیستی سکولاریزاسیون نیازمند بازنگری است.

Human Beliefs and Values Source Book + CDROM The Source Book is a joint venture between the values surveys WVS and EVS.
Editors: Ronald Inglehart, Miguel Basanez, Jaime Diez-Medrano, Loek Halman and Ruud Luijckx

این کتاب ابزاری برای درک اینکه چگونه دگرگونی وجهه نظرهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است به دست می‌دهد. همچنین نشان می‌دهد که چگونه آنها به همراه توسعه اقتصادی و تکنولوژیک در بیش از ۸۰ جامعه سراسر دنیا تغییر کرده‌اند.

Islam, Gender, Culture, and Democracy
Editor: Ronald Inglehart

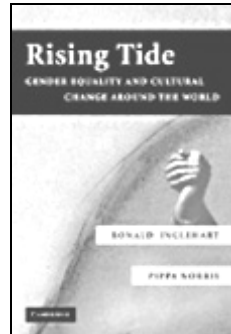
کتاب شامل مجموعه مقالاتی است که مبتنی بر یافته‌های «پیمایش ارزش‌های جهانی WVS» و «پژوهش ارزش‌های اروپایی» است. تمرکز بر جمعیت مسلمان است و مقالات جالبی راجع به توسعه در خاور میانه را در خود دارد.

Rising Tide

Authors: Ronald Inglehart and Pippa Norris

قرن بیستم با دگرگونی‌های اساسی در نقش‌های جنسی مرسوم آغاز شد. این مطالعه نشان می‌دهد که چگونه مدرن‌سازی وجهه نظرهای فرهنگی دربارهٔ برابری جنسیتی را تغییر داده است و همچنین تبعات سیاسی چنین تغییری را بررسی نموده است. این کتاب تحلیل سیستماتیکی دربارهٔ برابری جنسیتی در سطح جهانی ارائه می‌دهد و تقریباً هفت ملت را (طیفی از کشورهای ثروتمند تا کشورهای فقیر، کشورهای کشاورزی تا کشورهای صنعتی) با هم مقایسه می‌نماید.

Human Values and Social Change
Author: Ronald Inglehart

این کتاب یافته‌هایی را بر مبنای یافته‌های «پیمایش ارزش‌های جهانی WVS» و «پژوهش ارزش‌های اروپایی EVS»، بر نقش محوری ارزش‌های بشری تأکید می‌ورزد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

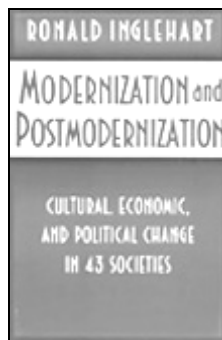
The Cultural Diversity of European Unity
Authors: Wil Arts, Jacques Hagenbaars and Loek Halman

این کتاب به ارزش‌های مردم در اروپای معاصر می‌پردازد. این مطالعه دگرگونی ارزشی در دیدگاه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و دینی-اخلاقی را با استفاده از «پژوهش ارزش‌های اروپایی EVS» می‌سنجد.

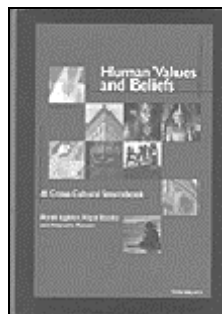
Modernization and Postmodernization
Author: Ronald Inglehart

رانلد انگلهارت بر آن است که توسعه اقتصادی، دگرگونی فرهنگی، و دگرگونی سیاسی در قالب یک الگوی منسجم و تا اندازه‌ای قابل پیش‌بینی حرکت می‌کنند. البته این یک ادعای شناخته شده و مرسوم است، اما تأکید انگلهارت بر آن است برخی از دگرگونی‌ها قابل پیش‌بینی هستند.

Human Values and Beliefs - a Cross-Cultural Source Book
Edited by: Ronald Inglehart, Miguel Basañez and Alejandro Moreno

این کتاب ابزاری برای فهم وجهه نظرهای اجتماعی، سیاسی، یا فرهنگی در کشورهای مختلف است. این کتاب داده‌هایی که مورد علاقه دانشمندان علوم اجتماعی، ژورنالیست‌ها، سیاستگذاران اقتصادی و سیاسی است، به دست می‌دهد.

خبرهای تازه از پیمایش ارزش‌های جهانی

۱. از یکم نوامبر سال ۲۰۰۵، علاقمندان توانستند تا به پایگاه اطلاعاتی جدید «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} دسترسی یابند. این پایگاه اطلاعاتی به بهره برداران این امکان را می‌دهد که به صورت آن لاین، چهار موجی را که از سال ۱۹۸۱ تا سال ۲۰۰۴ انجام شده‌اند را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. این مجموعه شامل اطلاعات بیش از ۹۰ کشور سر تا سر جهان، در بیش از ۸۰۰ متغیر و با بیش از ۲۷۰,۰۰۰ مصاحبه شونده است.
۲. در ۱۶ مارس اخیر، تورلیف پترسون، رانلد انگلهارت و ایلماز اسمر یافته‌های مربوط به دگرگونی تأثیر دین در سر تا سر جهان را بر اساس اطلاعات حاصله از «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} در محضر کمیسیون ویژه‌ای از پارلمان سوئد تشریح کردند؛
۳. پنجمین موج «پیمایش ارزش‌های جهانی»^{WVS} از یکم جولای سال ۲۰۰۵ آغاز و تا اواخر سال ۲۰۰۶ ادامه خواهد یافت^{۱۶}.

پانویست‌ها:

۱- Ronald Inglehart (1977), *“Modernization and Postmodernization”*, Princeton University Press, pp.7-31.

۲- Ronald Inglehart and Pippa Norris (2003), *“The True Clash of Civilizations”*, in *“Foreign Policy”*, March and April 2003, p.74.

۳- رانلد انگلهارت (۱۳۷۷)، *مدرن‌سازی و پسا مدرن‌سازی*، ترجمه علی مرتضویان، در «ارغنون»، ش.۱۳، ص.۱.

۴- انگلهارت، ۱۳۷۷، صص.۲-۱.

۵- انگلهارت، ۱۳۷۷، ص.۲۰.

۶- انگلهارت، ۱۳۷۷، ص.۱۲.

۷- انگلهارت، ۱۳۷۷، صص.۳-۲.

۸- انگلهارت، ۱۳۷۷، ص.۱۸.

۹- انگلهارت، ۱۳۷۷، صص.۲۶-۳۲.

۱۰- <http://wvs.isr.umich.edu>.

۱۱- European Values Survey EVS.

۱۲- <http://wvs.isr.umich.edu>.

۱۳- <http://wvs.isr.umich.edu>.

۱۴- <http://wvs.isr.umich.edu>.

۱۵- European Values Study.

۱۶- <http://wvs.isr.umich.edu>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی